

DOI No: <http://dx.doi.org/10.14225/Joh1200>

Geliş Tarihi: 15.01.2018

Kabul Tarihi: 10.04.2018

ÖĞRETMEN ADAYLARINA GÖRE YÜKSEKÖĞRETİMDEKİ ÖRTÜK PROGRAMIN NİTELİĞİ

Ayşe ELİTOK KESİCİ*
Nurgül ÖZDEMİR**
Burcu Başak COŞKUN***

Öz

Bu araştırmanın amacı öğretmen adaylarının, lisans eğitimi ve eğitim fakültesinden alınan formasyon eğitimlerine ilişkin örtük program algı düzeylerini belirlemek ve bu iki kurumdan alınan eğitimin örtük program algı düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından karşılaştırılmasını sağlamaktır.

Araştırmada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak, Akbulut ve Aslan (2016) tarafından geliştirilen “Örtük Program Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma verileri 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi’nde verilen formasyon eğitim programına katılan toplam 329 öğretmen adayından oluşan çalışma grubundan toplanmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre öğretmen adayları formasyon eğitiminin örtük programını lisans eğitimininkinden daha olumlu algılamaktadırlar. Erkek adaylar kadın adaylara göre lisans eğitiminden daha fazla memnuniyet yaşamaktadırlar. Bekar öğretmen adaylarının evlilere göre lisans ve formasyon örtük programını daha olumlu algıladıkları bulgusu elde edilmiştir.

Lisans ve formasyon örtük program algıları farklı fakültelerden mezun olan öğretmen adayları üzerinde de anlamlı farklılıklar yaratmıştır. Öğretmen adayları örtük program açısından hem lisans eğitimlerinin hem de formasyon eğitimlerinin beklentilerini karşılamadığı görüşündedirler.

---

* Dr. Öğr. Üyesi, Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü.

** Dr. Öğr. Üyesi, Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü.

*** Öğr. Gör., Adnan Menderes Üniversitesi Yabancı Diller Eğitimi Bölümü.

Anahtar Kelimeler: *Örtük program, öğretmen adayları, yükseköğretim, formasyon.*

The Quality Of University Hidden Curriculum According To Teacher Candidates

Abstract

The aim of this research is to determine the hidden curriculum perception levels of teacher candidates of their undergraduate education and formation education they took at the Faculty of Education and then and compare hidden curriculum perception levels of the education they got from these two different institutions in terms of various variables.

In the study, quantitative research design was implemented. ‘Hidden Curriculum Scale’ developed by Akbulut and Aslan (2006) was used as the data gathering instrument. Data was gathered from a workgroup of 329 teacher candidates who took formation education given at the Faculty of Education at Adnan Menderes University in 2015-2016 Academic year.

The findings of the study indicate that teacher candidates have a more positive view of the hidden curriculum of formation education than their undergraduate education. Male candidates are more satisfied with undergraduate education than female candidates. Single teacher candidates have a more positive view of undergraduate and formation hidden curriculum than married ones.

Undergraduate and formation hidden curriculum perceptions made meaningful differences on teacher candidates who graduated from different departments. Teacher candidates are in the belief that their undergraduate education and formation education did not meet their expectations in terms of hidden curriculum

Keywords: Hidden curriculum, teacher Candidates, higher education, formation.

Giriş

Öğretmenlik mesleği tartışma götürmez bir şekilde en önemli mesleklerden biridir. Her meslekte insan yetiştirilirken Öğretmenin yardımına mutlaka ihtiyaç duyulmaktadır. Öğretmenler toplumun şekillenmesinde, gelişmesinde ve üretime yönelmesinde önemli etkilere sahip bireylerdir. Ayrıca toplumdaki bireylerin mutluluğu, sağlığı ve statüsü de öğretmenlerin etki alanlarını kapsamaktadır. Toplumda bu kadar çok alanı etkileyen öğretmenlerin kendilerinin iyi bir eğitimden geçmeleri gerekir ki onlar öğrencilerine daha fazla yarar sağlayabilsinler. Öğretmen adaylarının bir öğretmen olarak yetiştirme sürecini etkileyen unsurların başında resmi program ve örtük programın geldiği

Öğretmen Adaylarına Göre Yükseköğretimdeki Örtük Programın Niteliği

görülmektedir. Okullarda iki tür program, dolayısıyla iki tür öğrenme vardır ve yapılan çalışmalar genel olarak bu kabul üzerinde temellenmektedir. Birincisi, yetkili resmi veya özel kurumlar tarafından hazırlanan ve okulların aynen uyguladıkları programdır ki, bu program; “resmi program”, “formal program”, “açık program” ve “yazılı program” olarak da adlandırılmaktadır. Okullarda bulunan ikinci tür program ise “gizli program” veya “saklı program” olarak da adlandırılabilir “örtük program”dır (Yüksel, 2004a). Örtük program aynı zamanda resmi programın hedeflerini kazandırmada da etkilidir. Örtük program ne kadar olumlu davranış kazandırır ise bu olumlu davranışlar resmi programın kazanımlarını da olumlu etkileyecektir. Bu durum öğretmen adaylarının hem evrensel değerleri kazanmalarını hem de yerel değerlere sahip çıkmalarını olumlu yönde etkileyebilecektir.

Rots vd.’nin de (2010) belirttiği gibi sosyal öğrenme teorisinde, bireyin meslek seçimiyle ilgili olarak, genetik faktörler, çevresel koşullar, öğrenme deneyimleri, bilişsel, duyuşsal ve psikomotor beceriler etkili olmaktadır. Bu öğeler okulun örtük programından etkilenmektedir. Öğretim üyeleri ve Öğretmen adayları eğitimci olarak yetişirken bu unsurlar olumlu özellik gösterirse aynı olumlu özellikleri öğrencilerine de kazandırabileceklerdir. Jerald’a (2006) göre örtük programın etkisi ve önemini fark eden öğretmenler her zaman sınıftaki öğrencilerinin kişisel değerlerini, tutumlarını göz önünde bulunduracaklardır.

Bu bağlamda hem öğretmen adaylarının yetiştiği lisans eğitimi ve formasyon eğitimi hem de öğretim üyelerinin öğrenim yaşantılarının kalitesi büyük önem taşımaktadır. Öğretmenlerin ve öğretim üyelerinin sahip oldukları yeterlikler öğrencilerin öğrenme düzeylerini, motivasyonlarını ve başarılarını etkilediği için bu öğretmen yeterliklerinden alan yazında sıkça söz edilmektedir (Cruickshank, Jenkins ve Metcalf, 2009; Interstate New Teacher Assessment and Support Consortium [INTASC], 2011; MEB, 2008; NCATE, 2008; Senemoğlu, 2011; TED, 2009).

Örtük program, okul ve sınıf yaşantılarının altında yatan sosyal ilişkileri ve rutin işleri düzenleyen kuralların yapıları aracılığıyla öğrencilere, açık olarak belirtilmemiş normları, değerleri ve inançları kazandırma sürecidir. Örtük program, resmi programda yer almamasına karşın, eğitim aracılığıyla bireylere sistematik olarak edindirilen tutumlar ve davranışlara işaret etmektedir. Bu yüzden gerçekte okullar resmi program çerçevesi içerisinde toplumun bir üyesi olarak toplumu geliştirmekte zorlanırlar. Örtük programın etkileri açıkça

görülmez fakat açık programı pek çok bakımdan etkiler (Çubukçu,2012). Öğrencilerin okulla ilgili tutumları, duyguları, sosyal hayattaki alışkanlık ve değerlerinin şekillenmesi örtük programın hedefleri arasındadır. Bu hedefler öğretmenler aracılığıyla, diğer öğrenciler aracılığıyla, okuldaki diğer görevliler aracılığıyla ya da fiziksel ortamlar aracılığıyla bilinçli ya da kendiliğinden edindirilen davranışları kapsar. Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı, çağımızda eğitim bilimcilerin önemle üzerinde durdukları ve bilimsel araştırmalar yaptıkları bir öğrenme yaklaşımıdır. Bu öğrenme yaklaşımının öğrenme sürecine bakış açısında bilişsel ve sosyal yapılandırmacı görüşten etkilendiğinden bahsedilmektedir (Tobias ve Duffy, 2009). Özellikle sosyal yapılandırmacılık kavramı örtük programın etki alanını içerisinde barındırmaktadır. Vygotsky'nin görüşlerini temel alan sosyal yapılandırmacılık ise kültürel ve sosyal olarak düzenlenmiş etkinliklerle bilgiyi yapılandırma arasında bağlantı kurmayı esas alır (Fer, 2009). Sosyal yapılandırmacılara göre bilgi, sosyal grubun ortak kararıyla oluşturulur. Sosyal bağlamda anlam yapılandırılırken de bireyler; oluşturdukları anlamı paylaşarak diğer bireylerin düşüncelerini etkiler, kendileri de bu bireylerden etkilenir (Fer & Cırık, 2007). Bu bağlamda öğrenme ortamında etkileşimde bulunan bireylerin birbirlerinden hem örtük programın hem de formal programın kazanımlarını edinirken etkilendikleri söylenebilir.

Resmi program ne kadar iyi hazırlanırsa hazırlansın, gerçekte yönetici, öğretmen ve öğrencilerin görüş, düşünce ve davranışları öğrencilerin öğrenmelerinde daha etkilidir. Dolayısıyla öğrenciler örtük programdan yoğun olarak etkilenmektedir. Örtük program, okulun sosyo-kültürel yapısını oluşturan birçok faktörü kapsamaktadır. Öğretmen ve yöneticilerin davranışları, yaklaşımları, inançları, değer yargıları, okul atmosferinin niteliği, değerleri, okul içi ortamın öğrencilere sağladığı etkileşim örüntüsü, okul içi yazılı olmayan kuralları, rutinleri, disiplini, otoriteye itaat etme gibi birçok etken bu kültürel yapının içerisine girmektedir. Jerald (2006), örtük programın bilinçli olmadan iletilen tutum, bilgi ve davranışları içerdiğini belirtmektedir. O'na göre örtük program sözlü olarak ya da davranışlarla iletilir. Örtük program öğrencileri olumlu ya da olumsuz olarak etkileyebilmektedir. Bu nedenle eğitimciler okuldaki örtük programın etkileri konusunda farkındalık geliştirmelidirler. Örtük program, sınıflarda ve okullarda öğrenme sürecinin birer parçası olan, çoğu zaman farkına varılmayan veya bilerek yöneltilmeyen bütün bilgi, değer ve inançları kapsamaktadır. Bu bilgi ve değerler, bireyin

Öğretmen Adaylarına Göre Yükseköğretimdeki Örtük Programın Niteliği

okuldaki akademik başarısından, bireyin okula karşı tutumuna kadar birçok unsuru etkilemektedir.

İlk olarak 1968’de ABD’de değinilmeye başlanan örtük program kavramı (Jackson, 1968), ülkemizde 2000’li yıllardan beri tartışılmaya ve araştırılmaya başlanmıştır (Doğanay & Sarı, 2004; Elitok-Kesici, 2010; Kuş, 2009; Paykoç & Gündoğdu, 2002; Sarı, 2007; Tuncel, 2008; Türedi, 2008; Veznedaroğlu, 2007; A Yüksel ve S. Yüksel, 2012; S. Yüksel, 2002a, 2002b, 2004a, 2004b, 2004c, 2005a, 2005b). Örtük program, resmi programda yer almamasına karşın, eğitim aracılığıyla bireylere sistematik olarak kazandırılan değerler, tutumlar ve davranışlara işaret etmektedir (Çengel, 2013). Eret Orhan, (2017)’ında belirttiği gibi öğretmen eğitiminin boyutları ve kalitesi Avrupa ve Amerika’daki bazı önemli kurumlar ve araştırmacılar tarafından sürekli incelenmekte ve tartışılmaktadır (Buchberger, Campos, Kallos ve Stephenson, 2000; INTASC, 2011; OECD, 2011; OFSTED, 2012).

Yapılan bir araştırmada değerlerin kazandırılmasında birinci derecede okul dışı etmenlerin, ikinci derecede resmi programın, üçüncü derecede ise örtük programın daha etkili olduğu sonucu ortaya çıkmıştır (Yeşilyurt ve Kurt, 2012). Öğretmenlik mesleği; alan bilgi ve becerilerinin yanı sıra, aynı zamanda tutum ve düzenli alışkanlıklar gerektiren bir meslektir. “Bu nedenle okullarda öğrenim gören öğretmen adaylarının, meslekle ilgili değer ve tutum kazanmaları da, en az bilgi ve beceri kadar gereklidir” (Çeliköz ve Çetin, 2004, 137). Varış (1988), öğretmenin tutum ve davranışlarının ve duygusal tepkilerinin öğrenciyi etkileyebileceğini ve bu sebeple öğretmenlerin nitelikli bir öğretmen olabilme yolunda tüm yeterlikleri kazanmaları gerektiğini ifade etmektedir. Bu gerekli davranışlar fakülte eğitiminin niteliğinden de etkilenmektedir. Öğretmen adayı fakültede ne kadar olumlu yaşantı geçirirse bu olumlu yaşantılar öğretmenlik mesleğine ilişkin donanımını da olumlu olarak etkileyebilecektir.

Küçükahmet (2003) öğretmen tutumlarının, öğrencileri etkileyen en önemli kişilik özelliklerinden biri olduğunu ve özellikle mesleğe, öğrenciyeye ve okul çalışmalarına yönelik tutumların, öğrencilerin öğrenmesine ve kişiliğine geniş ölçüde etki ettiğini belirtmektedir. Okulun olumlu örtük programa sahip olması öğretmen adaylarında olumlu tutumlar geliştirmektedir. Eğitim sistemlerinin niteliğini artırmanın en önemli basamaklarından biri de öğretmen adaylarının fakültelerde donanımlı bir biçimde yetiştirilmelerini sağlamaktır. İnsanoğlu yaratılışından beri bilgiyi, erdemi, iletişim kurmayı, düşünmeyi, araştırmayı, öğrenmeyi ve hayatın anlamını keşfetmeyi kendine amaç

edinmiştir. Bu tür zor sorulara cevap bulmak için de zeki, akıllı, becerikli ve bilgili insanları bir araya getiren, sinerji ile bilgi üreten ve yayan kurumlara ihtiyaç duymuştur. Bu noktada üniversite dediğimiz yükseköğretim kurumları ortaya çıkmaya başlamıştır.

Toplumsal bir kurum olarak üniversiteler, bilimsel bilginin üretildiği ve paylaşıldığı az sayıda kurumlardan biri olarak gerçekliğin kavranmasında, toplumların ilerlemesinde ve kamusal alandaki tartışmalarda eleştirel mesafenin kurulmasında önemlidir. Mekansal pratikler açısından ise üniversiteler, meslek öğreten kurumlar olarak yoğun öğrenci nüfusu ve akademisyen barındıran, kentsel bölgelerde önemli alan kaplayan yerleşkelerdir (Larkham, 2000).

Öğretmen adaylarının nitelikli yetiştirmeleri ise fakültenin örtük programından etkilenmektedir. Bu araştırma ile yükseköğretim kurumlarındaki örtük programa dikkat çekilerek, örtük programın uygulanmasına yönelik somut adımların atılmasına kaynaklık edilmesi amaçlanmaktadır. Üniversite öğrencileri 4 yıl boyunca lisans öğrenimlerine devam ederek uzunca sayılabilecek bir yaşam sürecini fakültelerde geçirmektedirler. Öğretmen adaylarının fakültelerde yaşanan dört yıllık öğrenim sürecinde örtük program açısından olumlu bir süreç geçirmeleri hem akademik başarılarını olumlu etkileyebilir hem de fakülteler öğrencilerin insan ömrünün en güzel yılları olarak kabul gören gençlik yıllarını insana yakışır bir şekilde sürmelerine yardımcı olabilirler (Özdemir vd,2017).

Eğitim fakültesini bitirdikten sonra öğretmen olunabilmesinin yanı sıra 28.01.2010 tarihli Yükseköğretim Kurulunun aldığı bir kararla, 2010-2011 eğitim öğretim yılından itibaren pedagojik formasyon eğitimi, tezsiz yüksek lisans eğitimi ile değil, sertifika eğitimi ile verilmektedir. Hangi fakülteden ya da bölümden olduğuna bakılmaksızın öğrenci iken ya da mezuniyet sonrası gerekli koşulları sağlayan tüm fakülte ve tüm bölümlerin öğrencilerinin ya da mezunlarının pedagojik formasyon eğitim sertifikası almasına olanak sağlanmıştır. Bu çalışmada eğitim fakültesi dışında kalan fakülte ve bölümlerden formasyon eğitimi sertifika programına katılmakta olan öğretmen adaylarının lisans ve formasyon eğitimleri örtük programına ilişkin algıları incelenmiştir.

Alan yazın incelendiğinde hizmet öncesi öğretmen eğitiminin niteliğini değerlendiren çalışma sayısı sınırlıdır ve öğretmen eğitiminin farklı değişkenlerini de ele alan yeni çalışmalara ihtiyaç vardır (Yıldırım, 2011b; Yücel ve Toy, 2015). Alan yazında formasyon eğitimi alan öğretmen

Öğretmen Adaylarına Göre Yükseköğretimdeki Örtük Programın Niteliği

adaylarının örtük programa ilişkin görüşlerinin ele alındığı bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu araştırma ile önemi alan yazında kabul görmüş örtük program konusunun öğretmen yetiştirme sistemimizin niteliğini artırmaya katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Nitelikli öğretmenler yetiştirmekle yükümlü olan fakültelerde alınan eğitimin kalitesi, öğretmen adaylarının hem mesleki doyuma ulaşmalarını hem de gelecek nesilleri emanet ettiğimiz öğretmenlerimizin yetiştirdiği öğrencilerin niteliğini doğrudan etkileyen bir unsurdur. Öğretmen adaylarının örtük programa ilişkin algılarını olumluya dönüştürmek, eğitimin daha verimli olması açısından önemlidir.

Amaç

Bu araştırmanın amacı öğretmen yetiştiren eğitim fakülteleri dışında kalan fakültelerde lisans eğitimine devam edip formasyon programına katılan öğretmen adaylarının, lisans eğitimi ve eğitim fakültesinden alınan formasyon eğitimlerine ilişkin örtük program algı düzeylerini belirlemek ve bu iki kurumdan alınan eğitimin örtük program algı düzeylerinin karşılaştırılmasını sağlamaktır.

Bu amaç doğrultusunda öğretmen adaylarının örtük program algı düzeyleri incelenmiş ve örtük program algı düzeylerinin cinsiyet, medeni durum, eğitim görülen bölüm, lisans ve formasyon eğitimine ilişkin beklentilerinin karşılanma durumu değişkenlerine göre nasıl değiştiği belirlenmeye çalışılmıştır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmanın türü, öğretmen adaylarının üniversitenin örtük programına ilişkin algılarını ortaya koyması açısından betimseldir. Araştırma, bir konuya ilişkin katılımcıların görüşlerinin, algılarının, tutumlarının, ilgilerinin vb. belirlendiği, görece büyük örneklem üzerinde yürütülen bir çalışma olduğundan tarama modelindedir. Bu modelin en avantajlı yönü, oldukça çok bireyden oluşan örneklemden elde edilen bilgiyi bize sunmasıdır (Büyüköztürk, 2010, 16-17). Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Bilinmek istenen şey vardır ve

oradadır. Önemli olan, onu uygun bir biçimde gözleyip belirleyebilmektir (Karasar, 2009). Tarama araştırmaları, geniş kitlelerin niteliklerini, görüşlerini betimlemeyi hedefleyen araştırmalardır (Büyüköztürk vd.,2008).

Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracı olarak, Akbulut ve Aslan (2016) tarafından geliştirilen “Örtük Program Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek varyansın %50 sini açıklayan 21 madde ve üç alt boyuttan oluşmaktadır. Alt boyutlar sırasıyla, İçerik (1.2.3.4.5.6.7.8.9.10.11.12), Öğrenme Öğretme Süreci (13.14.15.16.17) ve Değerlendirme (18.19.20.21) olarak adlandırılmıştır. Ölçek “Kesinlikle Katılmıyorum” (1 puan), “Katılmıyorum” (2 puan), “Kararsızım” (3 puan), “Katılıyorum” (4 puan) ve “Tamamen Katılıyorum” (5 puan) olarak derecelendirilmiş beşli likert tipinde bir ölçektir. Ölçeğin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı ölçeğin bütünü için .88, içerik alt boyutu için .84 , öğrenme-öğretim süreci alt boyutu için .87 ve değerlendirme alt boyutu için .61 olarak bulunmuştur.

Verilerin Toplanması

Araştırma verileri 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi’nde verilen formasyon eğitim programına katılan toplam 329 öğretmen adayından oluşan çalışma grubundan toplanmıştır. Araştırmada öğrencilerin örtük programa ilişkin algı düzeyleri cinsiyet, medeni durum, eğitim görülen bölüm, lisans ve formasyon eğitimine ilişkin beklentilerinin karşılanma durumu değişkenlerine göre incelenmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde Örtük Program Ölçeği ve alt boyutlarına ait ortalamaların anlamlılık düzeyini iki kategorili değişkenlere göre belirlemek için bağımsız (örneklem) gruplar t testi, üç ve daha fazla kategorili değişkenlere göre belirlemek için ise tek yönlü Anova testi kullanılmıştır.

Bulgular

Öğretmen adaylarının örtük programa ilişkin algı düzeylerinin cinsiyet, medeni durum, eğitim gördükleri bölüm, lisans ve formasyon eğitimine ilişkin beklentilerinin karşılanma durumu değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur.

Öğretmen Adaylarına Göre Yükseköğretimdeki Örtük Programın Niteliği

Araştırmada öğretmen adaylarının lisans ve formasyon eğitimine ilişkin örtük program düzeyleri tanımlayıcı istatistikleri hesaplanmış, sonuçlar Tablo.1 de verilmiştir.

Tablo.1.Öğretmen Adaylarının Örtük Program Düzeyleri					
Eğitim Türü	N	Min. puann.	Mak.puan	X	ss
Lisans Eğitimi	328	21	104	52.32	14.27
Formasyon Eğitimi	328	21	134	56.11	16.26

Tablo.1 incelendiğinde öğretmen adaylarının lisans eğitimine ilişkin örtük program algıları orta düzeyde (kararsızım olarak) bulunmuştur. Öğretmen adaylarının formasyon eğitimine ilişkin örtük program algı düzeylerinin ise ortanın üstünde (katılıyorum olarak) olduğu görülmektedir. Bu bulgulara göre öğretmen adaylarının lisans eğitimine göre formasyon eğitiminin örtük programını daha nitelikli ve etkili buldukları söylenebilir.

Öğretmen adaylarının örtük programa ilişkin görüşlerinin cinsiyet değişkenine göre incelenmesini ilişkin istatistiki bulgular Tablo. 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Öğretmen Adaylarının Üniversite Örtük Program Değerlendirmelerinin Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları							
Alt Boyut	Eğitim Türü	Cinsiyet	N	X	ss	t	P
İçerik	Lisans Eğitimi	Kadın	223	24.09	7.02	3.73	.00
		Erkek	105	27.34	10.0		
	Formasyon Eğitimi	Kadın	223	20.41	5.89	1.61	.10
		Erkek	105	21.65	7.64		
Öğrenme-öğretme Yaşantıları	Lisans Eğitimi	Kadın	223	19.35	6.60	2.11	.03
		Erkek	105	31.03	5.86		
	Formasyon Eğitimi	Kadın	223	18.33	5.85	.73	.46
		Erkek	105	18.84	6.09		
Değerlendirme	Lisans Eğitimi	Kadın	223	11.19	3.50	.43	.66
		Erkek	105	11.37	3.38		
	Formasyon Eğitimi	Kadın	223	10.41	3.19	.27	.77
		Erkek	105	10.52	3.48		
Örtük Program Toplam Puan	Lisans Eğitimi	Kadın	223	54.65	15.3	2.59	.01
		Erkek	105	59.59	17.3		
	Formasyon Eğitimi	Kadın	223	51.79	14.0	1.16	.24
		Erkek	105	53.75	14.4		

Tablo.2 incelendiğinde lisans eğitime ilişkin 2 alt boyutta (içerik ve öğrenme-öğretme yaşantıları) ve ölçeğin bütününde erkek adaylar lehine anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Formasyon eğitime ilişkin ise cinsiyet açısından anlamlı fark gözlenmemiştir. Bu sonuca göre lisans eğitiminde erkek adaylar kadın adaylara göre daha fazla memnuniyet duymaktadır.

Öğretmen adaylarının örtük program değerlendirmelerinin medeni durum değişkenine göre anlamlı fark yaratıp yaratmadığına ilişkin görüşleri içeren bulgular Tablo.3’de özetlenmiştir.

Alt Boyut	Eğitim Türü	Medeni Durum	n	X	ss	t	p
İçerik	Lisans Eğitimi	Evli	69	23.1	6.49	2.27	.02
		Bekar	257	25.6	8.57		
	Formasyon Eğitimi	Evli	69	20.0	5.97	1.08	.27
		Bekar	257	21.0	6.62		
Öğrenme-öğretme Yaşantıları	Lisans Eğitimi	Evli	69	17.5	6.05	3.38	.00
		Bekar	257	20.5	6.72		
	Formasyon Eğitimi	Evli	69	17.1	5.75	2.16	.03
		Bekar	257	18.8	5.89		
Değerlendirme	Lisans Eğitimi	Evli	69	10.1	3.31	3.17	.00
		Bekar	257	11.5	3.42		
	Formasyon Eğitimi	Evli	69	9.89	3.11	1.61	.09
		Bekar	257	10.6	3.30		
Örtük Program Toplam Puan	Lisans Eğitimi	Evli	69	50.7	14.4	3.22	.00
		Bekar	257	57.7	16.2		
	Formasyon Eğitimi	Evli	69	49.7	13.8	1.77	.07
		Bekar	257	53.1	14.1		

Tablo. 3 incelendiğinde medeni durum değişkenine göre öğretmen adaylarının lisans eğitimi örtük programına ilişkin görüşleri arasında ölçeğin üç alt boyutunda ve ölçeğin bütününde bekar öğretmen adayları lehine anlamlı fark olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre bekar öğretmen adaylarının evlilere göre lisans örtük programını daha olumlu algıladıkları bulgusu elde edilmiştir.

Formasyon eğitiminde ise bir alt boyutta (öğrenme-öğretme yaşantıları) yine bekar öğretmen adaylarının evli öğretmen adaylarına göre formasyon eğitimi örtük programını daha olumlu algıladıkları bulgusu elde edilmiştir.

Öğretmen Adaylarına Göre Yükseköğretimdeki Örtük Programın Niteliği

Öğretmen adaylarının örtük programa ilişkin değerlendirmelerinin fakülte değişkenine göre anlamlı fark yaratıp yaratmadığına ilişkin görüşlerini içeren bulgular Tablo. 4'te sunulmuştur.

Tablo.4. Öğretmen Adaylarının Üniversite Örtük Program Değerlendirmelerinin Fakülte Değişkenine Göre Anova Testi Sonuçları								
Alt Boyut	Eğitim Türü	Bölüm	N	x	Ss	T	p	Fark grupları
İçerik	Lisans Eğitimi	Fen Edebiyat Fakültesi	207	25.0	8.66	4.23	.00	F-B S-B İ-B
		Mühendislik Fakültesi	14	22.8	6.22			
		Sağlık Bilimleri Fakültesi	25	22.8	6.86			
		İktisat Fakültesi	39	23.3	5.88			
		Beden Eğitimi ve Spor Y.	35	29.8	8.22			
	Formasyon Eğitimi	Fen Edebiyat Fakültesi	207	20.9	6.84	.65	.62	
		Mühendislik Fakültesi	14	20.7	5.70			
		Sağlık Bilimleri Fakültesi	25	18.8	5.17			
		İktisat Fakültesi	39	20.6	6.52			
		Beden Eğitimi ve Spor Y.	35	21.1	5.93			
Öğrenme-öğretme Yaşantıları	Lisans Eğitimi	Fen Edebiyat Fakültesi	207	20.1	6.69	9.29	.00	F-İ F-B M-B S-B İ-B
		Mühendislik Fakültesi	14	17.0	6.73			
		Sağlık Bilimleri Fakültesi	25	16.4	4.96			
		İktisat Fakültesi	39	17.5	6.54			
		Beden Eğitimi ve Spor Y.	35	20.8	6.17			
	Formasyon Eğitimi	Fen Edebiyat Fakültesi	207	18.5	5.71	2.66	.03	F-B M-B S-B İ-B
		Mühendislik Fakültesi	14	17.0	6.73			
		Sağlık Bilimleri Fakültesi	25	16.4	4.96			
		İktisat Fakültesi	39	17.5	6.54			
		Beden Eğitimi ve Spor Y.	35	20.8	6.17			
Örtük Değerlendirme Program	Lisans Eğitimi	Fen Edebiyat Fakültesi	207	11.4	3.42	7.47	.00	F-İ F-B M-B S-B İ-B
		Mühendislik Fakültesi	14	9.35	4.30			
		Sağlık Bilimleri Fakültesi	25	10.1	3.05			
		İktisat Fakültesi	39	9.74	3.02			
		Beden Eğitimi ve Spor Y.	35	13.3	2.81			
	Formasyon Eğitimi	Fen Edebiyat Fakültesi	207	10.5	3.16	1.26	.28	
		Mühendislik Fakültesi	14	9.14	3.10			
		Sağlık Bilimleri Fakültesi	25	9.56	2.46			
		İktisat Fakültesi	39	10.5	4.38			
		Beden Eğitimi ve Spor Y.	35	10.9	3.10			
Örtük Program	Lisans Eğitimi	Fen Edebiyat Fakültesi	207	52.7	14.0			F-B M-B
		Mühendislik Fakültesi	14	49.3	15.1			

Formasyon Eğitimi	Sağlık Bilimleri Fakültesi	25	47.5	1032	1.44	.21	S-B İ-B
	İktisat Fakültesi	39	51.3	15.8			
	Beden Eğitimi ve SporY.	35	55.6	14.2			
	Fen Edebiyat Fakültesi	207	56.6	16.4	8.39	.00	F-B M-B S-B İ-B
	Mühendislik Fakültesi	14	49.2	16.2			
	Sağlık Bilimleri Fakültesi	25	49.7	13.4			
	İktisat Fakültesi	39	67.8	13.8			
	Beden Eğitimi ve Spor Y.	35	56.1	16.1			

Tablo. 4 incelendiğinde öğretmen adaylarının lisans eğitimi örtük programına ilişkin görüşleri arasında ölçeğin üç alt boyutunda ve ölçeğin bütününde anlamlı fark elde edildiği görülmektedir. Formasyon eğitimi örtük programına ilişkin algılarında ise yalnızca öğrenme öğretme yaşantıları boyutunda anlamlı fark elde edildiği görülmektedir.

Lisans eğitimindeki fark hangi fakülteler arasında olduğuna ilişkin yapılan istatistiksel analiz sonucunda ise ölçeğin içerik alt boyutunda fen edebiyat fakültesi, sağlık bilimleri fakültesi ve iktisat fakültesi öğrencileri ile beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencileri arasında beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencileri lehine anlamlı fark olduğu görülmektedir.

Lisans eğitimi öğrenme öğretme yaşantıları alt boyutu açısından incelendiğinde ise fen edebiyat fakültesi, sağlık bilimleri fakültesi mühendislik ve iktisat fakültesi öğrencileri ile beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencileri arasında beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencileri lehine anlamlı farklılıklar elde edilmiştir.

Öğrenme öğretme yaşantıları alt boyutu iktisat fakültesi öğrencileri ile fen edebiyat fakültesi öğrencileri arasında da anlamlı farklılıklar yaratmıştır. Bu farklılık fen edebiyat öğrencilerinin lehinedir.

Örtük programa algısına ilişkin toplam puanlar incelendiğinde formasyon eğitimi bakımından da fakülteler arasında anlamlı farklılıklar elde edilmiştir. Formasyon eğitimindeki farklılıkların hangi fakültelerin lehine olduğuna ilişkin yapılan istatistiksel analizler incelendiğinde sağlık bilimleri fakültesi ve mühendislik fakültesi öğrencileri ile beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencileri arasında beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencileri lehine anlamlı farklılıklar elde edildiği görülmektedir. Formasyon eğitiminde toplam puanlar açısından beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencileri ile fen edebiyat fakültesi öğrencileri ve iktisat fakültesi öğrencileri arasında anlamlı

Öğretmen Adaylarına Göre Yükseköğretimdeki Örtük Programın Niteliği

farklılıklar elde edilmiştir. Bu farklılıklar beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin aleyhinedir.

Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencileri mühendislik fakültesi öğrencileri ve sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinden örtük programı daha olumlu algılamaktadırlar. Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencileri fen edebiyat ve iktisat öğrencilerine göre örtük programı daha olumsuz algılamaktadırlar.

Öğretmen adaylarının örtük program değerlendirmelerinin lisans eğitimine ilişkin beklentilerinin karşılanma durumuna göre anlamlı farklılıklar yaratıp yaratmadığına ilişkin görüşleri içeren bulgular Tablo 5'te özetlenmiştir.

Alt Boyut	Eğitim Türü	Lisans beklenti	N	X	ss	T	P
İçerik	Lisans Eğitimi	Evet	160	22.96	6.30	5.33	.00
		Hayır	104	27.86	8.66		
	Formasyon Eğitimi	Evet	160	20.31	6.85	.70	.48
		Hayır	104	20.90	6.08		
Öğrenme-öğretme Yaşantıları	Lisans Eğitimi	Evet	160	18.42	6.78	3.73	.00
		Hayır	104	21.63	6.80		
	Formasyon Eğitimi	Evet	160	17.86	6.16	1.57	.11
		Hayır	104	19.04	5.71		
Değerlendirme	Lisans Eğitimi	Evet	160	10.52	3.35	3.76	.00
		Hayır	104	12.16	3.60		
	Formasyon Eğitimi	Evet	160	10.11	3.27	1.80	.07
		Hayır	104	10.87	3.38		
Örtük Program Toplam Puan	Lisans Eğitimi	Evet	160	51.91	14.66	4.95	.00
		Hayır	104	61.51	16.30		
	Formasyon Eğitimi	Evet	160	50.91	14.77	1.45	.14
		Hayır	104	53.51	13.33		

Tablo 5'te öğretmen adaylarının lisans eğitiminin örtük programına ilişkin beklentilerini karşılama durumu incelendiğinde lisans eğitiminin 3 alt boyutta ve toplam puanda karşılamadığı bulgusu elde edilmiştir.

Öğretmen adaylarının örtük program değerlendirmelerinin formasyon eğitimine ilişkin beklentilerinin karşılanma durumuna göre anlamlı farklılıklar yaratıp yaratmadığına ilişkin görüşleri içeren bulgular Tablo 6'te özetlenmiştir.

Tablo 6.Öğretmen Adaylarının Üniversite Örtük Program Değerlendirmelerinin Formasyon Eğitiminin Beklentilerini Karşılama Durumuna Göre t-Testi Sonuçları

Alt Boyut	Eğitim Türü	Formasyon beklenti	n	n	ss	t	p
İçerik	Lisans Eğitimi	Evet	209	24.6	7.20	2.31	.02
		Hayır	52	27.7	12.7		
	Formasyon Eğitimi	Evet	209	20.2	6.66	2.03	.04
		Hayır	52	22.4	6.95		
Öğrenme-öğretme Yaşantıları	Lisans Eğitimi	Evet	209	19.7	6.96	.39	.69
		Hayır	52	20.1	7.60		
	Formasyon Eğitimi	Evet	209	17.9	6.00	1.83	.06
		Hayır	52	19.7	6.59		
Değerlendirme	Lisans Eğitimi	Evet	209	11.1	3.44	.42	.66
		Hayır	52	10.9	3.86		
	Formasyon Eğitimi	Evet	209	10.0	3.09	1.84	.06
		Hayır	52	11.0	4.14		
Örtük Program Toplam Puan	Lisans Eğitimi	Evet	209	55.5	15.7	1.12	.26
		Hayır	52	58.4	20.8		
	Formasyon Eğitimi	Evet	209	50.9	14.2	2.26	.02
		Hayır	52	56.0	15.8		

Tablo.6 incelendiğinde öğretmen adaylarının formasyon eğitimlerinin beklentilerini karşılama durumlarında örtük programın sadece bir boyutunda anlamlı farklılıklar elde edilmiştir. Bu içerik alt boyuttur. Öğretmen adayları içerik alt boyutunun beklentilerini karşılamadığını düşünmektedirler. Ölçekten elde edilen toplam puanda ise formasyon eğitiminin öğretmen adaylarının beklentilerine cevap veremediği bulgusu elde edilmiştir.

Sonuçlar ve Öneriler

Bu araştırmada öğretmen yetiştiren eğitim fakülteleri dışında kalan fakültelerde lisans eğitime devam edip formasyon programına katılan öğretmen adaylarının, lisans eğitimi ve eğitim fakültesinden alınan formasyon eğitimlerine ilişkin algıladıkları örtük program düzeyleri belirlenmeye ve bu iki fakülteden alınan eğitimin örtük program düzeyleri karşılaştırılmaya çalışılmıştır.

Öğretmen adaylarının lisans eğitime ilişkin örtük program düzeyleri orta düzeyde (kararsızım) bulunmuştur. Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutum düzeyleri de başka bir araştırmada orta düzeyde bulunmuştur (Kartal ve Afacan, 2013). Tutum ve örtük program duyuşsal alanla

Öğretmen Adaylarına Göre Yükseköğretimdeki Örtük Programın Niteliği

doğrudan birbiriyle ilintili kavramlardır. Öğretmen adaylarının formasyon eğitim düzeyleri ise ortanın üstünde (katılıyorum) bir değer taşımaktadır. Başka bir araştırmada formasyon eğitimi alan öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları eğitim fakültesi mezunu olan öğretmen adaylarından daha yüksek çıkmıştır (Polat, 2013). Öğretmen adayları lisans eğitimine göre formasyon eğitiminin örtük programını daha nitelikli bulmaktadırlar. Bu sonuç öğretmen adaylarının formasyon eğitimine ilişkin beklentilerinin lisans eğitimine ilişkin beklentilerine göre daha sınırlı olması ile açıklanabilir. Lisans eğitimi sürecinde 4 yıllık süreçte öğrenci üniversite yaşamına tüm yönleri ile ilgili bir beklenti geliştirirken formasyon eğitimi sürecinde (4 veya 8 aylık bir süreç) sadece meslek edinme ile ilgili bir prosedürün (formasyon belgesi edinme) yerine getirilmesine ilişkin bir beklenti üzerinde yoğunlaşmış olabilir. Öğretim üyeleriyle yapılan bir araştırmanın bulguları da bu görüşü destekler niteliktedir (Köse,2017). Dolayısıyla formasyon eğitime ilişkin beklentinin karşılanma oranının yükseleceği ve örtük program ortalamalarının da lisans eğitiminden yüksek olabileceği söylenebilir.

Ayrıca formasyon eğitiminin örtük program açısından daha nitelikli bulunmasının nedeni formasyon eğitimindeki ders içeriklerinin öğrencilere daha yakın gelmesi ve bu derslerin konularını sevmeleriyle de ilgili olabilir. Özellikle sayısal bölümleri bitiren öğrenciler ya da fen edebiyat mezunu öğrenciler formasyon derslerini çok sevdiklerini araştırmacılara sözel olarak defalarca belirtmişlerdir. Bilindiği üzere öğretmen olabilmek için gerekli olan formasyon eğitimi dersleri aynı zamanda öğretmen adaylarının kendi kişiliklerine ilişkin farkındalık geliştirmelerine de yol açmış olabilir. Özellikle insan nasıl bir varlıktır, insan nasıl davranır ve öğrenir, insanın hangi özellikleri vardır gibi soruların cevapları formasyon derslerinin konuları içerisindedir. Konu ile ilgili yapılan bir araştırmada bu görüşü destekler niteliktedir (Taneri,2016).

Eğitim fakültesindeki öğretim üyelerinin öğretmen adaylarıyla olan iletişim biçimi de bu bulgunun elde edilmesinde etkili olmuş olabilir. Öğretmenlik mesleğinin diğer mesleklerden belki de en büyük farkı duyuşsal boyutunun önemli bir şekilde başarılı olmada doğrudan etkili olmasıdır (Eraslan, ve Çakıcı, 2011). Eğitim fakültesindeki öğretim üyeleri ders konularını özümseyip öğrencileriyle ilişkilerinde model olma davranışını geliştirmiş olabilirler.

Cinsiyet açısından lisans eğitime ilişkin 2 alt boyutta (içerik ve öğrenme-öğretme yaşantıları) ve toplam puan üzerinde erkek adaylar lehine

anlamli farklılıklar elde edilmiştir. Formasyon eğitimine ilişkin ise cinsiyet açısından anlamli farklılıklar elde edilememiştir. Alan yazındaki öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumla ilgili diğer araştırmalarda bu bulguyu destekler niteliktedir (Polat, 2013; Kesen ve Polat,2014;Demircioğlu ve Özdemir,2014) . Erkek adaylar lisans eğitiminden kadın adaylara göre daha fazla memnuniyet yaşamaktadırlar. Bu bulgu lisans eğitimindeki öğrenim yaşantılarının erkek öğrencilerin beklentilerini karşıladığı fakat kadın öğrencilerin beklentilerini karşılamadığı şeklinde yorumlanabilir. Bu durum lisans eğitiminde örtük olarak cinsiyet ayrımcılığı yapılmakta mıdır sorusunu akla getirebilir.

Özellikle lisans örtük programlarının içerik ve öğrenme- öğretme yaşantıları boyutlarının gözden geçirilmesi gereği ortaya çıkmaktadır. Lisans programlarında cinsiyet eşitliğinin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Dünya Ekonomik Forumu'nun yayımladığı 2016 Küresel Cinsiyet Eşitsizliği Raporu, Türkiye'nin kadın-erkek eşitliği sıralamasında 144 ülke arasında 130'nci sırada yer aldığını (<http://www.weforum.org/reports/global-gendergap-report-2016>) göstermektedir.

Araştırmada bekar öğretmen adaylarının evlilere göre lisans örtük programını daha olumlu algıladıkları bulgusu elde edilmiştir. Bu durumun nedeni bekar öğretmen adaylarının yaşamdaki sorumluluklarının evli öğretmen adaylarına göre daha az olmasıyla açıklanabilir. Evli öğretmen adaylarının aile yaşantılarındaki iş yoğunlukları da bu duruma yol açmış olabilir. Ayrıca evli öğretmen adaylarının yaşam deneyimlerinin daha fazla olması lisans eğitimlerine daha eleştirel bir gözle bakmalarına yol açmış olabilir.

Formasyon eğitiminin sadece bir boyutunda (öğrenme-öğretme yaşantıları) yine bekar öğretmen adaylarının evli öğretmen adaylarına göre eğitimi olumlu algıladıkları bulgusu elde edilmiştir. Pettersson vd., (2004)'ne göre, insanoğlunun ne yapacağı ve nasıl davranacağı önceden bilinemez. Bu nedenle, öğrenme-öğretme süreçlerinde öğretmenin en önemli öğretim materyali kendisidir. Öğretmen, var olan olanakları geliştirir, değiştirir, mevcut durumu yeni durumlara uyarlar. Ayrıca olası riskleri karşılamaya hazır bir durumdadır. Öğretmen sınıfta bir aktör gibi konunun içeriğine göre gerekli düzenlemeler yapmalı ve sürdürmelidir. Eğitim programlarında öğretmenin rolü bu şekilde tanımlanmalıdır. Evli öğretmen adaylarının formasyon eğitimi örtük programından bu özellikleri yeterince edinemedikleri sonucu çıkarılabilir.

Formasyon eğitimine gelen evli öğretmen adaylarının çoğu farklı şehirlerde yaşamakta, bir işte çalışmakta, aynı zamanda çocuk sahibi de

Öğretmen Adaylarına Göre Yükseköğretimdeki Örtük Programın Niteliği

olmaktadırlar. Bütün bu yoğunluklar çok fazla sorumluluk anlamına gelmektedir. Bu kadar fazla sorumluluk taşımakta evli öğretmen adaylarının öğrenme- öğrenme yaşantıları alt boyutuna örtük program açısından eleştirel bakmalarına neden olmuş olabilir. Ayrıca formasyon eğitiminin niteliğindeki eksiklikler de bu sonucun ortaya çıkmasını etkileyen ikinci bir faktör olabilir. Yapılan bir araştırmada öğretmen adaylarının en çok şikâyet ettikleri konular; bazı öğretim elemanlarının yetişkin eğitimi konusunda yetersiz becerilere sahip olmaları, öğretmenlik uygulaması derslerinin verimsiz olması ve üniversitenin iyi organize edilmiş bir eğitim programı sunma, bina, araç-gereç ve alt yapı sağlamada yetersiz olmasıdır (Taneri,2016).Ayrıca bir diğer çalışmada da öğretmenlik deneyimine ve bu deneyimin süresine ilişkin yetersizlikler olduğunu ifade edilmiştir (Eret Orhan, 2017).

Öğretmen adaylarının örtük programa ilişkin görüşleri arasında lisans eğitimi düzeyinde ölçeğin 3 alt boyutunda ve toplam puanında anlamlı farklılıklar elde edilmiştir. Formasyon eğitimine ilişkin örtük program algılarında ise yalnızca öğrenme öğretme yaşantıları boyutunda anlamlı farklılık elde edilmiştir.

Lisans eğitimindeki farklılıkların hangi fakültelerin lehine olduğuna ilişkin yapılan istatistiksel işlemleri incelediğimizde ise içerik alt boyutunda fen edebiyat fakültesi, sağlık bilimleri fakültesi ve iktisat fakültesi öğrencileri ile beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencileri arasında beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencileri lehine anlamlı farklılıklar elde edilmiştir. Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin lisans eğitimleri daha çok uygulamaya yönelik, öğrencilerin aktif olduğu derslerdir ve bu dersler sınıf dışı aktiviteleri de içermektedir. Diğer fakültelerin dersleri ise daha çok kuramsal ve kapalı mekanlarda öğrenmeyi gerektirecek dersleri içermektedir. Bu durum örtük program açısından beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin lehine sonuç elde edilmesinde etkili olmuş olabilir. Yapılan bir araştırmada spora aktif katılan öğretmen adaylarının, katılmayanlara oranla fiziksel benlik algıları daha yüksek bulunmuştur (Pehlivan, 2010). Öğretmen adaylarında sadece bilişsel ve duyuşsal becerileri işe koşmak değil aynı zamanda psikomotor becerileri geliştirmek olumlu duygusal gelişmelere kaynaklık edebilmektedir.

Lisans eğitimi öğrenme öğretme yaşantıları alt boyutu açısından incelendiğinde ise Fen edebiyat fakültesi, sağlık bilimleri fakültesi mühendislik ve iktisat fakültesi öğrencileri ile beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencileri

arasında beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencileri lehine anlamlı farklılıklar elde edilmiştir. Bu bulgular ışığında örtük program açısından beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin diğer fakülte mezunlarına oranla lisans eğitimlerinden öğrenme öğretme yaşantılarında daha fazla memnuniyet yaşadıkları sonucu çıkarılabilir. Myles (2011) ' a göre öğretmenler her gün örtük programa ilişkin bir kuralı uygulamalı ya da öğrencilere uygulamalar yaptırarak onlara yardımcı olacak stratejiler ya da yöntemler geliştirmelidir. Örneğin öğrenciler her gün örtük programa ilişkin bir kuralı tahtaya yazabilirler. Böylece öğrenciler iyi bir davranış kazanabilirler. Bunun sonucunda öğretmenler öğrencilerinde olumlu sosyal davranışların geliştiğini gözlemleyebileceklerdir.

Öğrenme öğretme yaşantıları alt boyutu iktisat fakültesi öğrencileri ile fen edebiyat fakültesi öğrencileri arasında da anlamlı farklılıklar yaratmıştır. Bu farklılık fen edebiyat öğrencilerinin lehinedir. Fen edebiyat fakültesi öğrencileri iktisat fakültesi öğrencilerine oranla lisans örtük programlarını daha olumlu algılamaktadırlar.

Örtük programa ilişkin toplam puanlar incelendiğinde formasyon eğitimine ilişkin fakülteler arasında anlamlı farklılıklar elde edilmiştir. Formasyon eğitimindeki farklılıkların hangi fakültelerin lehine olduğuna ilişkin yapılan istatistiksel işlemleri incelediğimizde sağlık bilimleri fakültesi ve mühendislik fakültesi öğrencileri ile beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencileri arasında beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencileri lehine anlamlı farklılıklar elde edilmiştir. Formasyon eğitiminde toplam puanlar açısından beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencileri ile fen edebiyat fakültesi öğrencileri ve iktisat fakültesi öğrencileri arasında anlamlı farklılıklar elde edilmiştir. Bu farklılıklar beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin aleyhinedir.

Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencileri mühendislik fakültesi öğrencileri ve sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinden örtük programlarını daha olumlu algılamaktadırlar. Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencileri fen edebiyat ve iktisat öğrencilerine göre örtük programlarını daha olumsuz algılamaktadırlar. Formasyon eğitiminin beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencileri tarafından kuramsal olarak algılanması bu durumun ortaya çıkmasına yol açmış olabilir.

Öğretmen adaylarının lisans eğitimi örtük programına ilişkin özelliklerin beklentilerini karşılama durumu incelendiğinde; lisans eğitiminin üç alt boyutta

Öğretmen Adaylarına Göre Yükseköğretimdeki Örtük Programın Niteliği

ve ölçeğin bütününde beklentileri karşılamadığı bulgusu elde edilmiştir. Öğretmen adaylarının görüşlerine dayalı olarak yapılan çalışmalarda adayların çoğunlukla öğretim elemanlarının kişilik ve mesleki özellikleriyle adaylara daha fazla model olabilmeleri, eğitim fakültelerinin fiziksel, sosyal ve teknolojik olanaklarını yenilenmesi konularında hem fikir oldukları gözlenmiştir (Kaya, Polat ve Karamüftüoğlu, 2014; Özçakır Sümen ve Çağlayan, 2013).

Öğretmen adaylarının formasyon eğitimlerinin beklentilerini karşılama durumlarında örtük program sadece bir boyutta anlamlı farklılıklar elde edilmiştir. Bu içerik alt boyuttur. Öğretmen adayları içerik alt boyutunun beklentilerini karşılamadığını düşünmektedirler. Ölçekten elde edilen toplam puanda ise formasyon eğitiminin öğretmen adaylarının beklentilerine cevap veremediği bulgusu elde edilmiştir. Eğitim Programları ve Öğretim alanından 27 akademisyen ile odak grup görüşmelerine dayalı olarak yapılan daha güncel başka bir çalışmada Doğanay ve diğerleri (2015), öğretmen eğitiminde lisans programlarının en fazla öğretim elemanlarının niteliği, öğretmenlik programlarına giriş koşulları ve eğitim programı konularında olumsuzluklara sahip olduğunu ortaya koymuşlardır. Ayrıca pedagojik formasyon sertifika programlarının öğretmen adaylarına gerekli bilgi ve becerileri kazandırma hususunda yeterli olmadığı da katılımcıların çoğunluğu tarafından belirtilmiştir.

Öneriler

Fakültelerin lisans eğitimlerinin niteliği artırılmalıdır ve örtük program unsurlarına ilişkin farkındalık geliştirilmelidir. Formasyon eğitiminin niteliği ve örtük programında iyileştirmelere gidilmelidir. Lisans eğitimleri boyunca örtük programın kadın ve evli adayların beklentilerine de cevap verir hale getirilmesi için gerekli tedbirler alınmalıdır. Örtük program nitelikleri düşük olan fakültelerin örtük programları gözden geçirilerek, niteliğinin geliştirilmesine çalışılmalıdır. Hem fakültelerin hem de formasyon eğitiminin örtük programının öğrenciye görelilik ilkesi dikkate alınarak bireysel farklılıklara hitap edecek nitelikte uygulamalara yer verilmesine özen gösterilmelidir.

KAYNAKÇA

Buchberger, F., Campos, B. P., Kallos, D. ve Stephenson, J. (Ed.) (2000). Green paper on teacher education in Europe: High quality teacher education for high quality education and training. Sweden, Thematic Network on Teacher Education in Europe.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2010). Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Pegem A Yayınları.

Cruickshank, D. R., Jenkins, D. B. ve Metcalf, K. K. (2009). The act of teaching. USA: McGraw-Hill, Inc.

Çeliköz, N. ve Çetin, F. (2004). Anadolu öğretmen lisesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarını etkileyen etmenler. Millî Eğitim Dergisi, Cilt: 32, Sayı: 162: 136-145.

Çengel, M. (2013). Sınıf İkliminin Oluşması Sürecinde Örtük Program: Meslek Liseleri Üzerine Bir Araştırma. (Doktora Tezi), Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Çubukçu Z (2012) The effect of hidden curriculum on character education process of primary School students. Educ Sci Theory Pract 12(2): Spring. (Supplementary special issue.)

Demircioğlu, A., Özdemir, M., (2014), Fen ve Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi [Analyzing Attitudes of Students Studying at the Faculty of Arts and Sciences Towards Teaching Profession According to Various Variables]. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 10 (3), 110-122.

Doğanay, A. & Sarı, M. (2004). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerine temel demokratik değerlerin kazandırılma düzeyi ve bu değerlerin kazandırılması sürecinde açık ve örtük programın etkilerinin karşılaştırılması. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 10(39), 356-383.

Doğanay, A., Akbulut Taş, M., Yeşilpınar, M., Yolcu, E., Turhan Türkkan, B., Sarı, M., ... Akbulut, T. (2015). Hizmet öncesi öğretmen eğitiminde model arayışı. Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi, 5(9), 1-21

Elitok-Kesici, A. (2010). Ortaöğretim öğretmenlerinin sınıf içi iletişimde kullandıkları örtük programın özellikleri. (Doktora Tezi), Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Eraslan, L. ve Çakıcı, D. (2011). Pedagojik formasyon programı öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları. Kastamonu Eğitim Dergisi, 19 (2), 427-438.

Eret Orhan, E, (2017). Türkiye’de Öğretmen Adayları Aldıkları Öğretmen Eğitimi Hakkında Ne Düşünüyor? Nitel Bir Araştırma. Eğitim Ve Bilim, Cilt 42 Sayı 189 197-216.

Fer, S. (2009). Social constructivism and social constructivist curricula in Turkey for the needs of differences of young people: Overview in light of the PROMISE project. In T. Tajmel & S. Klaus (Eds.), Science education unlimited: Approaches to equal opportunity in learning science (pp. 179-199). Münster: Waxmann Verlag co. Publisher.

Fer, S., & Cırık, İ. (2007). Yapılandırmacı öğrenme: Kuramdan uygulamaya. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Interstate New Teacher Assessment and Support Consortium. (2011). Model standards for beginning teacher licensing, assessment and development: A resource for state dialogue. Washington, DC: Council of Chief State School Officers.

Jerald, C.D. (2006). School Culture: The Hidden Curriculum. Washington, DC: The Center for Comprehensive School Reform and Improvement. It retrieved from www.centerforcsri.org

Karasar, N. (2009). Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar, ilkeler ve teknikler. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kartal, T., Afacan, Ö. (2013). Pedagojik formasyon eğitimi alan öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarının incelenmesi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 24, 76-96.

Kaya, V. H., Polat, D. ve Karamüftüoğlu, H. (2014). Öğretmen adaylarının öğretmen yetiştirme ile ilgili görüşlerinin belirlenmesi. The Journal of Academic Social Science Studies, 30, 569-584.

Kesen, İ. ve Polat, M. (2014). Determination of 4th Class Preservice Teachers' Attitudes Towards the Teaching Profession in Faculty of Education: Sample of Muş Alparslan University/Eğitim Fakültesi 4. Sınıf Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Tutumları: Muş Alparslan Ü. Eğitimde Kuram ve Uygulama, 10(2), 556-578.

Köse A. (2017). Pedagojik Formasyon Eğitiminde Görevli Akademisyenlere Göre Pedagojik Formasyon Uygulaması: Sorunlar, Çözüm Önerileri, Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD), 18(2), 709-732.

Kuş, D. (2009). İlköğretim programlarının, örtük programın ve okul dışı etmenlerin değerleri kazandırma etkililiğinin 8. sınıf ilköğretim öğrencilerinin ve öğretmenlerinin görüşlerine göre incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Küçükahmet, L. (2003). Öğretimi planlama ve değerlendirme. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Larkham, P. (2000) “Institutions and Urban Form: the Example of Universities” *Urban Morphology* 4 (2), 63-77.

MEB. (2008). Öğretmen yeterlilikleri kitabı. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı. http://otmg.meb.gov.tr/belgeler/ogretmen_yeterlilikleri_kitabi/Öğretmen_Yeterlilikleri_Kitabi_genel_yeterlilikler_parça_2.pdf adresinden erişildi.

Myles, B. (2011). The hidden curriculum-unwritten rules that students with disabilities of tenmiss. Itretrievedfrom <http://cec.sped.org/AM/Template.cfm?Section=Home&TEMPLATE=/CM/ContentDisplay.cfm&CONTENTID=9643>

NCATE. (2008). Professional standards for the accreditation of schools, colleges, and departments of education. Washington, DC: Author.

OECD. (2011). Teachers matter: Attracting, developing and retaining effective teachers: Pointers for policy development. Paris: OECD Publishing.

OFSTED. (2012). Initial teacher education (ITE) inspection handbook: For use from September 2012. <http://www.ofsted.gov.uk/resources/initial-teacher-education-inspection-handbook> adresinden erişildi: <http://www.oecd.org/edu/preschoolandschool/48627229.pdf> adresinden erişildi.

OFSTED. (2012). Initial teacher education (ITE) inspection handbook: For use from September 2012. <http://www.ofsted.gov.uk/resources/initial-teacher-education-inspection-handbook> adresinden erişildi

Özçakır Sümen, Ö. ve Çağlayan, T. K. (2013). Öğretmen adaylarının eğitim fakültesinden memnuniyet düzeyleri ve hayal ettikleri eğitim ortamı. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(2), 249-272

Research On Science And Art In 21 St Century Turkey , Bilimsel Kitap , Bölüm(Ler),University Life Of Quality Of Teacher Canditates Who Attend Teacher Training Programme,

Özdemir Nurgül, Elitok Kesici Ayşe, Çavuş Barış (2017)..... Hasan Arapgirlioğlu, Atilla Atik, Robert L Elliot, Edward Turgeon,2017,23261

Paykoç, F. ve Gündoğdu, K. (2002). İlköğretimde örtük program ve önemi. Paper presented at the XI. Eğitim Bilimleri Kongresi, Lefkoşa, KKTC. Sözlü bildiri retrieved from

Öğretmen Adaylarına Göre Yükseköğretimdeki Örtük Programın Niteliği

Pehlivan, Z. (2010). Beden eğitimi ve spor yüksek okulu öğretmen adaylarının fiziksel benlik algıları ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının analizi. *Eğitim ve Bilim*, 35(156), 126- 141.

Pettersson, T., Postholm, M. B., Flem, A. ve Gudmundsdottir, S. (2004). The classroom as a stage and teacher's role. *Teaching and Teacher Education*, 20, 589-605.

Polat, S. (2013). Pedagojik formasyon sertifika programı ve eğitim fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının incelenmesi. *EÜ Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 48-60.

Sarı, M. (2007). Demokratik Değerlerin Kazanımı Sürecinde Örtük Program: Düşük ve Yüksek "Okul Yaşam Kalitesi"ne Sahip İki İlköğretim Okulunda Nitel Bir Çalışma. (Doktora Tezi), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Senemoğlu, N. (2003). Türkiye'de sınıf öğretmeni yetiştirme uygulamaları, sorunları, öneriler. Süleyman Demirel Üniversitesi, Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi, 5, 154-193.

TED. (2009). Öğretmen yeterlikleri. Ankara: Türk Eğitim Derneği.

Taner, P. O. (2016). Öğretmen adaylarının pedagojik formasyon sertifika programının niteliği hakkındaki görüşleri (Çankırı İli Örneği) [Opinions of prospective teachers about the quality of pedagogical formation certificate program (Çankiri sample)]. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24 (3), 643-660.

Tobias, S. ve Duffy, T. M. (2009). The success or failure of constructivist instruction. S. Tobias ve T. M. Duffy (Ed.), *Constructivist instruction: Success or failure?* içinde (s. 3-10). New York: Routledge.

Tuncel, İ. (2008). Duyuşsal özelliklerin gelişimi açısından örtük program. (Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Türedi, H. (2008). Örtük programın eğitimde yeri ve önemi. (Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi, Sakarya. **Veznedaroğlu, L.** (2007). Okulda ve Sınıfta Örtük Program (Bir Özel İlköğretim Okulu Örneği). (Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, Ankara.

Varış, F. (1988). Eğitimde program geliştirme teori ve teknikler. (4. Basım). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.

Yeşilyurt, E., Kurt, İ. (2012). Değerleri kazandırmasındaki etkililik açısından resmi ve örtük program ile okul dışı etmenlerin öğrenci görüşleri

doğrultusunda değerlendirilmesi. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*,7(4):3253-3272.

Yıldırım, A. (2011b). Öğretmen eğitimi araştırmaları ve yeniden yapılanma. Birinci Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Konferansı'nda sunulan bildiri, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Yıldırım, Ş. ve Şimşek, H. (2008). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yücel-Toy, B. (2015). Türkiye'deki hizmet öncesi öğretmen eğitimi araştırmalarının tematik analizi ve öğretmen eğitimi politikalarının yansımaları. *Eğitim ve Bilim*, 40(178), 23-60.

Yüksel, A. ve Yüksel, S. (2012). Yönelme sürecinde ilköğretim öğrencilerinin cesaretini kırma (İstanbul ili Fatih İlçesi örneği). *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(4), 2447-2460.

Yüksel, S. (2002a). Örtük Program. *Eğitim ve Bilim*, 27(126), 31-37.

Yüksel, S. (2002b). Yükseköğretimde Eğitim ve Öğretim Faaliyetleri ve Örtük Program. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 361-370.

Yüksel, S. (2004a). Eğitim fakültesi öğrencilerinin öğretme-öğrenme süreçlerine yönelik direnç davranışları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(3), 341-353.

Yüksel, S. (2004b). Eğitim fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik meslek bilgisi derslerine yönelik direnç davranışları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 4(1), 173-191.

Yüksel, S. (2004c). Örtük Program: Eğitimde Uygulamalar. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Yüksel, S. (2005a). Kohlberg ve ahlak eğitiminde örtük program: Yeni ilköğretim programlarında yer alan ahlakî değerleri kazandırma için bir açılım. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 5(2), 307-338.

Yüksel, S. (2005b). Örtük programın eğitim fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik meslek derslerine yönelik düşüncelerine etkisi- Uludağ Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Örneği. Paper presented at the 14. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Denizli. <http://www.weforum.org/reports/global-gendergap-report-2016>